

NESİM BENBANASTE, *Örneklerle Türk Musevî Basının Tarihçesi*, İstanbul 1988, 320 sayfa. Müellifin özel yayınıdır.

Musevî girişimcilerin gerek ekonomi gerek sosyal tarihimiz içinde özel bir yeri bulunmaktadır. Bunların bir detayını vermek yerine, hem matbaa hem de gazetecilik üzerinde durmak bile yeterlidir. Daha XV. asırda matbaanın keşfinden kısa bir süre sonra bu buluşun Osmanlı ülkesine getirilmesini ve Türk topraklarında ilk kitabın ortaya çıkmasını bu zümrenin girişimcileri gerçekleştirdiler. Bundan dolayı da Almanya'da kurulu bulunan Gutenberg Müzesinde Türkiye'nin de yeri bulunmaktadır. Matbaanın ülkemizdeki gerçekleştiricisi İbrahim Müteferrika Efendiden çok evvel başlatılmış olan bu teşebbüsün yeterince devam etmemiş bulunması kültür tarihi açısından bir an için esef edilecek durum ise de, Türk sanatında hattatlığın çok mutenâ bir yeri bulunması ve güzel yazı yazan kişilerin kısa vade içinde bunalıma düşecekleri ve devletin muhtelif yerlerinde yazı ile geçinenlerin ekonomik sarsıntıya uğrama ihtimalleri var idi. Kaldı ki, matbaa Avrupa'da hemen etkili olmamış, daha üç asır süre ile yazma eserlerin kitaplıklar için hazırlandığını ve kitapseverlerin basılı yayın yerine yazma kitaplara âşinâ ve yakın olduklarını da göz önünde bulundurmalıyız. Böyle bir karmaşık probleme rağmen önce Tanzimat Devrinde ve ardından II. Meşrutiyet döneminde okumaya karşı gösterilen aşırı ilgi sayesinde kitap ve süreli yayınların basımlarının bir biri ardı hızlanması, kültürümüzde ayrı bir yer edinmiş ve ortaya yeni girişimciler çıkmaya başlamıştı. Museviler bu aşamada da kendi üzerlerine düşeni yerine getirerek, yatırımlarını yaptılar ve muhtelif neşriyat faaliyetlerine başladılar. Bilhassa II. Meşrutiyet zamanı meydana gelen yayın çokluğu muhtelif cepheleri ile ilgi çekici bir olaydır. Bir taraftan devletin nasıl bir siyaset izleyeceği hakkında tereddüdlere belirirken, kültür alanında takip edilecek yol da daha büyük sorunları beraberinde getirdi. Elimizdeki kitap böyle bir konuyu aydınlatma imkânına sahip olmakla beraber, müellif bu büyük fırsatı kaçırmış bulunmaktadır. Zira museviler bu evrede hiç de ihmal edilmeyecek bir konuma girdiler ve şimdi istifade edilmesi çok güç neşriyat sayesinde Osmanlı toplumu içinde önemli bir yere sahip olmaya başladılar. Müellifin bunlara eğilmesini beklerken karşımıza şu konular çıkmaktadır:

Nesim Benbanaste başlığı verilmeden bir toplantıda bir konuşma yapmıştır. Mamafih bu konuşma konusunun ne olduğunu kitabından çıkarmak mümkündür. (Bkz., s. 17-24). Yaptığı konuşmanın metninin (s.17-24) konuşma başlığında "Quelques extraits de la presse israélite d'Istanbul"dur. (Bkz., s.14). Metnin ayrıca Fransızca ve İngilizce çevirileri de verilmiştir.

Basın hakkındaki birtakım konuların bir araya getirilmesinden sonra, "Osmanlı İmparatorluğu ile Cumhuriyet Döneminde Türk-Musevî basınının kronolojisi" (s.57-65) bulunmaktadır. Böyle bir listenin düzenlenmesinde hangi kaynaklardan yararlandığı ve ayrıca şimdi hangi kitaplıklarda bulunduğu belirtilmesi, sonraki araştırmalar için yararlı olurdu.

Kitabın en yararlı kısmı hiç şüphesiz "Arşivden Seçmeler" diye adlandırılan sayfalarıdır. Okunmasına ancak o dili bilenlerin ulaşacağı metinlerin dilimize kazandırılmasını sağlayan müellif böylece bir düzenli kaynak kazandırmış bulunmaktadır. Siyasî, kültürel, biyografik araştırmaların derlendiği bu sayfalarda ayrıca resim ve fotoğrafların da konulmuş bulunması kitaba değişik bir hava katmıştır. 178. sayfaya kadar sürdürülen bu çabadan sonra,

musevî toplumunun çok hassas olduğu İstanbul'un Fâtih Sultan Mehmed tarafından fethi ve burada bir dinî merkez kurulması ayrıca 1492 yılında başlayan ve bir süre daha devam eden İspanya'dan göç olayıdır. Musevî cemaatinin tarihlerinde en huzurlu dönemi yaşatan Türk yönetimini içeren bölüm, değişik kişiler tarafından çalışılmakla beraber, henüz iki taraf kaynaklarının mukayeseli bir değerlendirilmesinden sonra yapıldığını görmedik. Ancak Amerika'da ki bazı üniversitelerde çok sınırlı dönemlerin musevî asıllılar tarafından incelendiğini bilmekle beraber elimizdeki kitapta bunlardan hiç birinin yer almaması bir kusur gibi görünmekle beraber,hiç aklımızda olmayan 400. göç yılına ait küçük fakat kıymetli neşriyatın haber verilmesi, ayrıca musevî gazeteci, yazar, fikir adamı, şair ve sanatkârların resimli birer hayat hikayelerinin verilmiş olması elimizde bir anı kitabının kalmasına yol açmıştır. Artık müellif son bir geleneğin temsilcisidir. İstanbul başta olmak üzere bazı şehirlerimizdeki azınlık vatandaşlarımızın ekonomik şartlar sebebi sonucu ülkemizden ayrılmaları, bir gazetecilik olayına da yakın bir gelecekte ne yazık ki son verecektir. Bu alanda yapılması gereken bol sıfırlı rakamlarla dolu yatırımları gerçekleştirmeye imkan bulamayan bu girişimcilerin ayak pedalı ile çalışan baskı makinelerinden çıkan gazete ve dergileri kitaplıklarda durdukça anabileceğiz ve elimizdeki kitap ise en azından varlıklarını sonraki nesillere aktaracaktır.

Prof. Dr. MAHMUT H.ŞAKİROĞLU